

Małgorzata Ostrówka

Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk

Warszawa

malgorzata.ostrowka@ispan.waw.pl

<https://orcid.org/0000-0003-4776-107X>

Mirosław Jankowiak

Instytut Słowiański, Akademia Nauk Republiki Czeskiej

Praga

mirek.jankowiak@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6212-1463>

Profesor Iryda Grek-Pabisowa (1932–2021)¹

Dnia 28 kwietnia 2021 roku, w wieku 89 lat, odeszła Pani Profesor Iryda Grek-Pabisowa, światowej sławy sławistka, rusycystka, znawczyni polszczyzny północnokresowej, języka rosyjskiego, badaczka gwary staroobrzędowców w Polsce, osoba nieprzeciętnej formatu, z niezwykłymi pasjami naukowymi, a zarazem pełna życiowej mądrości, radości, uśmiechu i szacunku dla drugiego człowieka.

---

¹ Przy opracowaniu tekstu uwzględniliśmy kilka źródeł, przede wszystkim wspomnienia Pani Profesor (Grek-Pabisowa, 2012); wspólny artykuł opublikowany w Mińsku (Jankowiak & Ostrówka, 2020), tom jubileuszowy wydany z okazji 50-lecia Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Handke, 2004), wywiad z jubilatką w tomie 31 „Acta Baltico-Slavica” (Zielińska & Ostrówka, 2007), wspomnienia i rozmowy z Panią Profesor w Pracowni Badań Polszczyzny Północnokresowej.

Pani Profesor pochodziła z Wołynia, urodziła się w Równem w 1932 roku. Jak sama pisała w swojej książce wspomnieniowej:

[...] nosiłam się z zamiarem napisania – odtworzenia w pamięci – dziejów mojej rodziny, rodziny kresowej. Jej skomplikowane i dość tragiczne koleje były chyba zwierciadłem losów wielu podobnych rodzin z Kresów, losów uwikłanych w historię tych ziem – żyźnych, zamożnych, wieloetnicznych i wielokulturowych, a zarazem trudnych i skomplikowanych [...]. Moja rodzina należała do takich właśnie rodzin. Byli w niej Polacy, Ukraińcy, Czesi, katolicy, grekokatolicy i prawosławni. Mówiono, w zależności od potrzeb, po polsku, ukraińsku, po czesku, a nawet po rosyjsku, i to nie tylko za Sowietów, ale nawet przed wojną (Grek-Pabisowa, 2012, s. 9).

Pochodzenie z wielojęzycznego i wielokulturowego środowiska oraz trudne losy (także w czasie II wojny światowej) na całe życie naznaczyły nie tylko zainteresowania badawcze Pani Profesor, ale również sposób życia – szacunek do ludzi, w tym młodszych współpracowników naukowych, dużą tolerancję, serdeczność, otwartość, skromność i chęć bezinteresownego dzielenia się swoją wiedzą z innymi. Życie Pani Profesor mogłoby wypełnić niejedną książkę biograficzną, dlatego poniżej postaramy się wspomnieć kilka wybranych, naszym zdaniem, najważniejszych aspektów jej działalności naukowej.

Od studiów rusycystycznych do stanowiska wicedyrektorki Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk

Iryda Grek marzyła o studiach humanistycznych na Uniwersytecie Warszawskim, chciała zajmować się folklorem, jednak ze względu na „nieodpowiednie” pochodzenie społeczne na polonistykę Jej nie przyjęto. Dziekan poradził rozpoczęcie nauki na rusycystyce, a po roku zmianę kierunku. Jednak program studiów oraz wybitna kadra profesorska spowodowały, że kontynuowała filologię rosyjską. Na drugim roku studiów wyszła za mąż i była zmuszona podjąć pracę. Wówczas prof. Anatol Mirowicz zaproponował Jej etat młodszego asystenta w Pracowni Języka Rosyjskiego Instytutu Polsko-Radzieckiego, gdzie:

Pracowano tam nad *Wielkim słownikiem rosyjsko-polskim*. Było nas w tej pracowni kilkoro, każdy po doświadczeniach radzieckich – dwoje po Syberii, ja wołynianka, jedna lwowianka i szef, profesor Anatol Mirowicz, z Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Nikt z nas nie pałał miłością do Rosji, ale wszyscy znaliśmy język rosyjski z autopsji, taki codzienny, jędrny, mówiony, słyszany z ust Rosjan. I praca szła dobrze (Grek-Pabisowa, 2012, s. 160).

W 1955 roku Iryda Grek-Pabisowa uzyskała stopień magistra filologii rosyjskiej. W roku 1957 zrestrukturyzowano Instytut Polsko-Radziecki, w wyniku czego pra-

cownie naukowe przeniesiono do Zakładu Słowianoznawstwa PAN. Znalazła się tam również Pracownia Języka Rosyjskiego, w której pod kierownictwem A. Mirowicza pracowały Irena Dulewiczowa, Irena Maryniakowa i Iryda Grek-Pabisowa (Grek-Pabisowa, 2012, s. 161). Przez kilka lat zespół zajmował się językiem staroruskim, powstał wówczas *Indeks a tergo do staroruskich materiałów I. I. Srezniewskiego* (Obrębska-Jabłońska i in., 1968) pod redakcją prof. Antoniny Obrębskiej-Jabłońskiej. Z czasem, z inspiracji Wiktora Jakubowskiego i Anatola Mirowicza, pojawiła się idea badań nad polskimi staroobrzędowcami. Odbyły się pierwsze wyjazdy badawcze. Rozmowy z informatorami, zbieranie materiału i jego analiza bardzo spodobały się młodej rusycystce. Trudna, lecz ciekawa praca szybko zaowocowała publikacjami.

W 1972 roku Iryda Grek-Pabisowa została powołana na stanowisko kierownika Pracowni Języka Rosyjskiego i od tego czasu zespół zajmował się prawie wyłącznie badaniami gwarowymi.

W międzyczasie nawiązała się współpraca z Polskim Radiem, gdzie przez 22 lata po 10 miesięcy w roku wraz ze współautorkami przygotowywała i prowadziła lekcje języka rosyjskiego (zob. pozycje bibliograficzne z lat 1967–1990 w „Acta Baltico-Slavica”, t. 31; „Bibliografia prac Irydy Grek-Pabisowej”, 2007, ss. 351–358).

Sumienność, pracowitość i wieloletnie doświadczenie zawodowe zaowocowało pełnieniem funkcji wicedyrektorki ds. naukowych Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk przez dwie kadencje (1996–2003) przy jednoczesnym kierowaniu Pracownią Języka Rosyjskiego przemianowaną w roku 1998 na Pracownię Badań Poliszczyny Północnokresowej.

Badania nad językiem staroobrzędowców w Polsce

Jak wspomniano wcześniej, badania języka i kultury staroobrzędowców rozpoczęły się jeszcze w Instytucie Polsko-Radzieckim. Po kolejnych ekspedycjach dialektologicznych na Mazurach, w Augustowskim, Suwalskim i Sejneńskim oraz trzy miesięcznym stypendium w Moskwie powstała rozprawa doktorska *Rosyjska gwara starowierców w województwach olsztyńskim i białostockim* – obroniona w roku 1966. Opublikowana w 1968 roku w postaci monografii (Grek-Pabisowa, 1968) stała się, jak trafnie określił w swoim artykule Michał Głuszkowski, punktem wyjścia do badań gwary staroobrzędowców w Polsce (Głuszkowski, 2020, s. 271).

Na podstawie cech językowych Autorka wcześniej niż historycy ustaliła ojczyznę językową i drogi migracji staroobrzędowców.

Badania mowy polskich starowierców były kontynuowane w kolejnych latach. Znalazły one swoje odzwierciedlenie w wielu publikacjach autorskich i współautorskich (z Ireną Maryniakową), a ich ukoronowaniem był wydany w 1980 roku *Słownik gwary starowierców mieszkających w Polsce* – liczący ok. 9000 haseł oraz ok. 1700 ha-

seł indeksowych (Grek-Pabisowa & Maryniakowa, 1980). W maju 1983 roku miała miejsce obrona rozprawy habilitacyjnej na Uniwersytecie Warszawskim na podstawie książki *Słownictwo rosyjskiej wyspy gwarowej staroobrzędowców mieszkających w Polsce. Rozwój i stan dzisiejszy* (Grek-Pabisowa, 1983). Z innych publikacji warto wymienić także pracę zbiorową pod redakcją I. Grek-Pabisowej, I. Maryniakowej i R. Morrisa *Skupiska staroobrzędowców w Europie, Azji i Ameryce. Ich miejsce i tradycje we współczesnym świecie* (Grek-Pabisowa i in., 1994); a także tom *Staroobrzędowcy. Szkice z historii, języka, obyczajów: wybór prac z okazji 45-lecia pracy* (Grek-Pabisowa, 1999).

Badania gwary staroobrzędowców w Polsce, prowadzone przez I. Grek-Pabisową i I. Maryniakową, miały charakter prekursorski i na stałe wpisały się w dzieje polskich badań nad tym zagadnieniem. Tematykę tę podjęła w swojej rozprawie doktorskiej wiele lat później także Anna Zielińska (*Wielojęzyczność staroobrzędowców mieszkających w Polsce*) (Zielińska, 1996) oraz grupa badaczy z Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu (Stefan Grzybowski oraz Michał Głuszkowski, Dorota Paśko-Konecniak, Magdalena Ziółkowska-Mówka), którzy inspirowali się i niejednokrotnie korzystali z doświadczenia i publikacji Pani Profesor.

Prace nad słownikami rosyjsko-polskimi

Tajniki pracy leksykografa Iryda Grek-Pabisowa zaczęła zgłębiać już w Instytucie Polsko-Radzieckim, gdzie w czteroosobowym zespole (A. Mirowicz, I. Dulewicz, I. Grek-Pabis, I. Maryniakowa) powstał *Wielki słownik rosyjsko-polski* (Mirowicz i in., 1970). Potem był *Nowy słownik uniwersalny: Polsko-rosyjski i rosyjsko-polski* we współautorstwie z Galiną Kowalową (Grek-Pabisowa & Kowalowa, 1997), *Ilustrowany słownik dla dzieci rosyjsko-polski i polsko-rosyjski* (1982) we współautorstwie z Wandą Sudnik-Owczuk. Ważną pozycję stanowił *Słownik ortograficzny języka rosyjskiego z zasadami pisowni i interpunkcji* (Grek-Pabisowa, 1995). Kolejna praca to *Kieszonkowy słownik rosyjsko-polski i polsko-rosyjski* (Grek-Pabisowa & Sudnik-Owczuk, 2004) we współautorstwie z Wandą Sudnik-Owczuk. Słowniki te do dzisiaj służą wielu Polakom i goszczą na domowych półkach (zob. Maryniakowa, 2004, ss. 131–133).

Badania nad polszczyzną północnokresową

Na dawnych terenach Rzeczypospolitej przyłączonych po II wojnie światowej do ZSRR pozostała znaczna liczba ludności polskiej, o której wiedziano, że posługuje się polszczyzną. Jednakże przez kilkadziesiąt lat polscy lingwiści nie mieli możliwości

prowadzenia badań na obszarze ZSRR. Dopiero w roku 1987 zostały zawarte umowy pomiędzy Polską Akademią Nauk oraz Białoruską i Litewską Akademią Nauk, dotyczące wspólnych badań nad tematem *Rosyjsko-litewsko-polskie interferencje językowe na terenie Litwy i pogranicza litewsko-białoruskiego*. Pierwszy wyjazd badawczy członków Pracowni Języka Rosyjskiego PAN w osobach I. Grek-Pabisowej i I. Maryniakowej odbył się w tymże roku. Po nim nastąpiły kolejne, ale zwykle był to jeden dwutygodniowy wyjazd rocznie. W późniejszych latach badaniami polszczyzny północnokresowej zajęli się także: Anna Zielińska, Małgorzata Ostrówka, Koji Morita, Mirosław Jankowiak i Ewa Golachowska.

Dzięki kolejnym ekspedycjom terenowym powstawały poważne autorskie i współautorskie publikacje w tym zakresie. Były to: *Polskie teksty gwarowe z obszaru dawnych kresów północno-wschodnich* (Maryniakowa i in., 1996); *Współczesne gwary polskie na dawnych kresach północno-wschodnich* (Maryniakowa & Grek-Pabisowa, 1999); *Współczesne gwary polskie na Litwie i Białorusi. Fonetyka* (Grek-Pabisowa, 2002), tom zbiorowy *Historia i współczesność języka polskiego na Kresach wschodnich* (Grek-Pabisowa, 1997); *Bohatyrowicze sto lat później* (Grek-Pabisowa i in., 1998) i inne.

Badania polszczyzny północnokresowej trwały i w późniejszym okresie. W latach 2004–2007 pod kierownictwem Pani Profesor realizowany był grant KBN pt. *Historia i współczesność języka polskiego na Białorusi*, w którego ramach powstały dwie niezmiernie ważne publikacje: *Język polski na Białorusi Radzieckiej w okresie międzywojennym. Polszczyzna mówiona* (Grek-Pabisowa i in., 2008a) oraz *Język polski na Białorusi Radzieckiej w okresie międzywojennym. Polszczyzna pisana* (Grek-Pabisowa i in., 2008b).

Niewątpliwie największym zadaniem badawczym i, jak wspominała sama Pani Profesor podczas spotkań Pracowni, dziełem życia było stworzenie *Słownika mówionej polszczyzny północnokresowej*. Powstawał on w latach 2002–2013 z Jej inicjatywy i pod Jej kierownictwem w ramach tematu statutowego (I. Grek-Pabisowa, M. Ostrówka, B. Biesiadowska-Magdziarz, M. Jankowiak, przez krótki czas także A. Zielińska i H. Krasowska). Od momentu wypracowania koncepcji, poprzez liczne ekspedycje badawcze zespołu po 2013 rok zgromadzony został korpus materiałów, który posłużył do opracowania *Słownika* liczącego ponad 1400 stron. Do dzisiaj jest to największy i najpełniejszy leksykon ukazujący mowę Polaków z dawnych Kresów północno-wschodnich, który ukazał się tylko w postaci preprintu (Grek-Pabisowa i in., 2017).

Chociaż ukończenie *Słownika* zbiegło się z przejściem na emeryturę, to Pani Profesor Iryda Grek-Pabisowa prowadziła swoje badania dalej w zaciszu domowego gabinetu. Tak powstały *Polskie wyspy gwarowe z przełomu XIX i XX wieku na Białorusi. Gwary późnego osadnictwa na Polesiu, Witebszczyźnie i Mohylewsczyźnie. Z wykazem słownictwa przedstawionym leksykograficznie* (Grek-Pabisowa, 2017) oraz

Ukształtowani przez historię. Polacy na dawnych Kresach północno-wschodnich i Łotwie w ocenie własnej (Poglądy, status społeczny, atrybuty polskości, rola wyznania, sąsiedzi, losy) (Grek-Pabisowa, w druku). Ostatnia książka została napisana, ale nie zdążyła się ukazać przed śmiercią Pani Profesor².

Fot. 1–2. W warszawskiej pracowni na ul. Jaracza (fotografie z archiwum M. Jankowiaka)

² Obecnie trwają prace redakcyjne nad publikacją tej książki nakładem wydawnictwa Instytutu Sławiści Polskiej Akademii Nauk.

Bardzo ważnym aspektem pracy badawczej Pani Profesor nad polszczyzną północnokresową były środowowe spotkania Pracowni, w których uczestniczyli i gościli w różnych okresach m.in. Anna Zielińska, Małgorzata Ostrówka, Beata Biesiadowska-Magdziarz i Mirosław Jankowiak (stali członkowie Pracowni), Helena Krasowska, Koji Morita oraz członkowie Pracowni Języka Białoruskiego (Irena Maryniakowa, Ewa Golachowska i Dorota K. Rembiszewska). W ten sposób powstała wieloletnia platforma do naukowej wymiany myśli, która zaprocentowała licznymi pomysłami i publikacjami w okresie późniejszym. Przez wiele lat po przejściu Pani Profesor I. Grek-Pabis na emeryturę zespół spotykał się systematycznie w Jej mieszkaniu, a uczniowie prowadzą badania nad polszczyzną na Białorusi i na Łotwie do dzisiaj – M. Ostrówka i E. Golachowska w Instytucie Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, a M. Jankowiak od 2018 roku w Instytucie Słowiańskim Akademii Nauk Republiki Czeskiej w Pradze.

„Acta Baltico-Slavica”

Z rocznikiem „Acta Baltico-Slavica” Pani Profesor związała się w 1974 roku, kiedy Instytut Słowianoznawstwa PAN przejął czasopismo od Białostockiego Towarzystwa Naukowego. Wówczas dr Irydzie Grek-Pabisowej powierzono funkcję sekretarza, a redaktorem naczelnym był prof. Jan Safarewicz z Krakowa. Od początku swojej pracy redakcyjnej zajmowała się szeregiem aspektów związanych z tworzeniem kolejnych numerów czasopisma. W 1992 roku, po śmierci prof. J. Safarewicza, powołana została na redaktora naczelnego i funkcję tę pełniła do 2013 roku (nominacja do 2014), tj. do przejścia na emeryturę. W tym okresie wyszło 27 tomów, a „Acta Baltico-Slavica” uzyskały renomę w środowisku naukowym oraz wysoką punktację na listach ministerialnych i międzynarodowych listach publikacji. Są periodykiem o światowym zasięgu (Grek-Pabisowa, 2012, ss. 169–170).

Kilkudziesięcioletnie badania i prace naukowe Pani Profesor Irydy Grek-Pabisowej nad językiem rosyjskim i mową staroobrzędowców oraz polszczyzną północnokresową miały i mają po dziś dzień ogromne znaczenie dla polskiej i światowej nauki. To nie tylko wysoki poziom badań, ale również współtworzenie mocnego ośrodka naukowego, jakim się stał Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk. W przypadku badań nad polszczyzną północnokresową można mówić o powstaniu szkoły prof. Irydy Grek-Pabisowej. Jeśli chodzi o badania języka i kultury staroobrzędowców w ośrodku toruńskim, widoczny jest Jej wpływ metodologiczny wynikający z licznych konsultacji, recenzji, osobistych kontaktów.

Zainteresowanie staroobrzędowcami w Polsce oraz językiem polskim na Białorusi, Litwie i Łotwie w IS PAN w późniejszym okresie kontynuowali: prof. dr hab. Anna Zielińska (język staroobrzędowców, polszczyzna kowieńska, mowa ludności

przesiedlonej z Kresów do województwa lubuskiego), dr hab. Ewa Golachowska, prof. inst. (język katolików na Białorusi oraz polszczyzna na Łotwie), dr Małgorzata Ostrówka (polszczyzna na Łotwie, Litwie i Białorusi), dr Sergiusz Rudnicki (gwara wsi Korczunek na Ukrainie), dr hab. Helena Krasowska, prof. inst. (polszczyzna na Ukrainie), dr Koji Morita (polszczyzna pogranicza białorusko-litewskiego) i dr Mirosław Jankowiak (polszczyzna północnokresowa). Wszystkie te osoby w różnych okresach współpracowały z Panią Profesor oraz korzystały z wiedzy, doświadczeń i licznych konsultacji.

Imponujący dorobek Profesor Irydy Grek-Pabisowej składa się z 11 monografii, 7 słowników około 160 artykułów naukowych autorskich i współautorskich³.

Bibliografia

- Bibliografia prac Irydy Grek-Pabisowej. (2007). *Acta Baltico-Slavica*, 31, 351–363.
- Głuszkowski, M. (2020). Отправная точка для исследований русского говора старообрядцев в Польше. *Acta Baltico-Slavica*, 44, 263–281. <https://doi.org/10.11649/abs.2020.007>
- Grek-Pabisowa, I. (1968). *Rosyjska gwara starowierców w województwach olsztyńskim i białostockim*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Grek-Pabisowa, I. (1983). *Słownictwo rosyjskiej wyspy gwarowej staroobrzędowców mieszkających w Polsce: Rozwój i stan dzisiejszy*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Grek-Pabisowa, I. (1995). *Słownik ortograficzny języka rosyjskiego z zasadami pisowni i interpunkcji*. Warszawski Dom Wydawniczy.
- Grek-Pabisowa, I. (Red.). (1997). *Historia i współczesność języka polskiego na Kresach Wschodnich*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Grek-Pabisowa, I. (Red.). (1999). *Staroobrzędowcy: Szkice z historii, języka, obyczajów: Wybór prac z okazji 45-lecia pracy naukowej*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Grek-Pabisowa, I. (2002). *Współczesne gwary polskie na Litwie i Białorusi: Fonetyka*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Grek-Pabisowa, I. (2012). *W kręgu mojego życia (Ludzie – Zdarzenia – Czasy)*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Grek-Pabisowa, I. (2017). *Polskie wyspy gwarowe z przełomu XIX i XX wieku na Białorusi: Gwary późnego osadnictwa na Polesiu, Witebszczyźnie i Mohylewszczyźnie: Z wykazem słownictwa przedstawionym leksykograficznie*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk. https://ispan.waw.pl/ireteslaw/bitstream/handle/20.500.12528/587/I_Grek-Pabisowa_-_Polskie_wyspy_gwarowe_z_przełomu_XIX_i_XX_wieku_na_Białorusi.pdf

³ Zob. *Bibliografia prac Irydy Grek-Pabisowej z lat 1958–2005 w „Acta Baltico-Slavica”*, t. 31 („Bibliografia prac Irydy Grek-Pabisowej”, 2007). Pełne zestawienie bibliografii znajdzie się na stronie internetowej IS PAN oraz w książce *Ukształtowni przez historię*, która jest w druku.

- Greka-Pabisowa, I. (w druku). *Ukształtowani przez historię: Polacy na dawnych Kresach północno-wschodnich i Łotwie w ocenie własnej: (Poglądy, status społeczny, atrybuty polskości, rola wyznania, sąsiedzi, losy)*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk.
- Greka-Pabisowa, I., Handke, K., Ostrówka, M., & Zielińska, A. (1998). *Bohaterowicze sto lat później*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Greka-Pabisowa, I., & Kowalowa, G. (1997). *Nowy słownik uniwersalny: Polsko-rosyjski i rosyjsko-polski*. Warszawski Dom Wydawniczy.
- Greka-Pabisowa, I., & Maryniakowa, I. (1980). *Słownik gwary starowierców mieszkających w Polsce*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Greka-Pabisowa, I., Maryniakowa, I., & Morris, R. (Red.). (1994). *Skupiska staroobrzędowców w Europie, Azji i Ameryce: Ich miejsce i tradycje we współczesnym świecie*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Greka-Pabisowa, I., Ostrówka, M., & Biesiadowska-Magdziarz, B. (2008a). *Język polski na Białorusi Radzieckiej w okresie międzywojennym: Polszczyzna mówiona*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Greka-Pabisowa, I., Ostrówka, M., & Biesiadowska-Magdziarz, B. (2008b). *Język polski na Białorusi Radzieckiej w okresie międzywojennym: Polszczyzna pisana*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Greka-Pabisowa, I., Ostrówka, M., & Jankowiak, M. (2017). *Słownik mówionej polszczyzny północnokresowej* (I. Greka-Pabisowa, Red.). Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk. <https://hdl.handle.net/20.500.12528/128>
- Greka-Pabisowa, I., & Sudnik-Owczuk, W. (1982). *Ilustrowany słownik dla dzieci rosyjsko-polski i polsko-rosyjski*. Wiedza Powszechna. Wyd. III rozszerzone 1991.
- Greka-Pabisowa, I., & Sudnik-Owczuk, W. (2004). *Kieszonkowy słownik rosyjsko-polski, polsko-rosyjski*. Wiedza Powszechna.
- Handke, K. (Red.). (2004). *50 lat sławistyki w Polskiej Akademii Nauk (1954–2004): Księga jubileuszowa Instytutu Sławistyki PAN*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Jankowiak, M., & Ostrówka, M. (2020). Профессор доктор хаб. Ирида Грек-Пабисова: Предшественница исследования северо-восточного периферийного варианта польского языка. W I. В. Казакова & И. В. Олюнина (Red.), *Женщины-ученые Беларуси и Польши: Материалы международной научно-практической конференции, Минск, 26 марта 2020 г.* (ss. 189–194). Министерство образования Республики Беларусь; Белорусский государственный университет.
- Maryniakowa, I. (2004). Prace językoznawcze i folklorystyczne z zakresu wschodniej Słowiańszczyzny. W K. Handke (Red.), *50 lat sławistyki w Polskiej Akademii Nauk: Księga jubileuszowa Instytutu Sławistyki PAN* (ss. 125–135). Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Maryniakowa, I., & Greka-Pabisowa, I. (z Ostrówka, M., & Zielińska, A.). (1999). *Współczesne gwary polskie na dawnych kresach północno-wschodnich*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).

- Maryniakowa, I., Grek-Pabisowa, I., & Zielińska, A. (1996). *Polskie teksty gwarowe z obszaru dawnych kresów północno-wschodnich*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Mirowicz, A., Dulewicz, I., Grek-Pabis, I., & Maryniakowa, I. (1970). *Wielki słownik rosyjsko-polski* (T. 1–2). Wiedza Powszechna; Советская Энциклопедия.
- Obrębska-Jabłońska, A. (Red.), Dulewiczowa, I., Grek-Pabisowa, I., & Maryniak, I. (1968). *Indeks a tergo do Materiałów do Słownika języka staroruskiego I. I. Srezniewskiego*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Zielińska, A. (1996). *Wielojęzyczność staroobrzędowców mieszkających w Polsce*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Zielińska, A., & Ostrówka, M. (2007). Wywiad z jubilatką Panią Profesor Irydą Grek-Pabisową. *Acta Baltico-Slavica*, 31, 13–20.

Bibliography (Transliteration)

- Bibliografia prac Irydy Grek-Pabisowej. (2007). *Acta Baltico-Slavica*, 31, 351–363.
- Głuszkowski, M. (2020). Otravnaiia tochka dlia issledovaniï russkogo govora staroobriadtsev v Pol'she. *Acta Baltico-Slavica*, 44, 263–281. <https://doi.org/10.11649/abs.2020.007>
- Grek-Pabisowa, I. (1968). *Rosyjska gwara starowierców w województwach olsztyńskim i białostockim*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Grek-Pabisowa, I. (1983). *Słownictwo rosyjskiej wyspy gwarowej staroobrzędowców mieszkających w Polsce: Rozwój i stan dzisiejszy*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Grek-Pabisowa, I. (1995). *Ortograficzny słownik języka rosyjskiego z zasadami pisowni i interpunkcji*. Warszawski Dom Wydawniczy.
- Grek-Pabisowa, I. (Ed.). (1997). *Historia i współczesność języka polskiego na kresach wschodnich*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Grek-Pabisowa, I. (Ed.). (1999). *Staroobrzędowcy: Szkice z historii, języka, obyczajów: Wybór prac z okazji 45-lecia pracy naukowej*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Grek-Pabisowa, I. (2002). *Współczesne gwary polskie na Litwie i Białorusi: Fonetyka*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Grek-Pabisowa, I. (2012). *W kręgu mojego życia (Ludzie – Zdarzenia – Czasy)*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Grek-Pabisowa, I. (2017). *Polskie wyspy gwarowe z przełomu XIX i XX wieku na Białorusi: Gwary późnego osadnictwa na Polesiu, Witebszczyźnie i Mohylewszczyźnie: Z wykazem słownictwa przedstawionym leksykograficznie*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk. https://ispan.waw.pl/ireteslaw/bitstream/handle/20.500.12528/587/I_Grek-Pabisowa_-_Polskie_wyspy_gwarowe_z_przelomu_XIX_i_XX_wieku_na_Bialorusi.pdf

- Grek-Pabisowa, I. (in press). *Ukształtowani przez historię: Polacy na dawnych Kresach północno-wschodnich i Łotwie w ocenie własnej: (Poglądy, status społeczny, atrybuty polskości, rola wyznania, sąsiedzi, losy)*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk.
- Grek-Pabisowa, I., Handke, K., Ostrówka, M., & Zielińska, A. (1998). *Bohaterowicze sto lat później*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Grek-Pabisowa, I., & Kowalowa, G. (1997). *Nowy słownik uniwersalny: Polsko-rosyjski i rosyjsko-polski*. Warszawski Dom Wydawniczy.
- Grek-Pabisowa, I., & Maryniakowa, I. (1980). *Słownik gwary starowierców mieszkających w Polsce*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Grek-Pabisowa, I., Maryniakowa, I., & Morris, R. (Eds.). (1994). *Skupiska staroobrzędowców w Europie, Azji i Ameryce: Ich miejsce i tradycje we współczesnym świecie*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Grek-Pabisowa, I., Ostrówka, M., & Biesiadowska-Magdziarz, B. (2008a). *Język polski na Białorusi Radzieckiej w okresie międzywojennym: Polszczyzna mówiona*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Grek-Pabisowa, I., Ostrówka, M., & Biesiadowska-Magdziarz, B. (2008b). *Język polski na Białorusi Radzieckiej w okresie międzywojennym: Polszczyzna pisana*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Grek-Pabisowa, I., Ostrówka, M., & Jankowiak, M. (2017). *Słownik mówionej polszczyzny północnokresowej* (I. Grek-Pabisowa, Ed.). Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk. <https://hdl.handle.net/20.500.12528/128>
- Grek-Pabisowa, I., & Sudnik-Owczuk, W. (1982). *Ilustrowany słownik dla dzieci rosyjsko-polski i polsko-rosyjski*. Wiedza Powszechna. Wyd. III rozszerzone 1991.
- Grek-Pabisowa, I., & Sudnik-Owczuk, W. (2004). *Kieszonkowy słownik rosyjsko-polski, polsko-rosyjski*. Wiedza Powszechna.
- Handke, K. (Ed.). (2004). *50 lat sławistyki w Polskiej Akademii Nauk (1954–2004): Księga jubileuszowa Instytutu Sławistyki PAN*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Jankowiak, M., & Ostrówka, M. (2020). Professor doktor khab. Irina Grek-Pabisova: Predshestvennitsa issledovaniia severo-vostochnogo periferiinogo varianta pol'skogo iazyka. In I. V. Kazakova & I. V. Oliunina (Eds.), *Zhenshchiny-uchenye Belarusi i Pol'shi: Materialy mezhdunarodnoi nauchno-prakticheskoi konferentsii, Minsk, 26 marta 2020 g.* (pp. 189–194). Ministerstvo obrazovaniia Respubliki Belarus'; Belorusskii gosudarstvennyi universitet.
- Maryniakowa, I. (2004). Prace językoznawcze i folklorystyczne z zakresu wschodniej Słowiańszczyzny. W K. Handke (Red.), *50 lat sławistyki w Polskiej Akademii Nauk: Księga jubileuszowa Instytutu Sławistyki PAN* (pp. 125–135). Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Maryniakowa, I., & Grek-Pabisowa, I. (with Ostrówka, M., & Zielińska, A.). (1999). *Współczesne gwary polskie na dawnych kresach północno-wschodnich*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy).

- Maryniakowa, I., Grek-Pabisowa, I., & Zielińska, A. (1996). *Polskie teksty gwarowe z obszaru dawnych kresów północno-wschodnich*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Mirowicz, A., Dulewicz, I., Grek-Pabis, I., & Maryniakowa, I. (1970). *Wielki słownik rosyjsko-polski* (Vols. 1–2). Wiedza Powszechna; Sovetskaia Ėntsiklopediia.
- Obrebska-Jabłońska, A. (Ed.), Dulewiczowa, I., Grek-Pabisowa, I., & Maryniak, I. (1968). *Indeks a tergo do Materiałów do Słownika języka staroruskiego I. I. Srezniewskiego*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Zielińska, A. (1996). *Wielojęzyczność staroobrzędowców mieszkających w Polsce*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy).
- Zielińska, A., & Ostrówka, M. (2007). Wywiad z jubilatką Panią Profesor Irydą Grek-Pabisową. *Acta Baltico-Slavica*, 31, 13–20.

Profesor Iryda Grek-Pabisowa (1932–2021)

Streszczenie

Opracowanie przedstawia sylwetkę Irydy Grek-Pabisowej, znanej językoznawczyni przez 60 lat związanej z Instytutem Slawistyki Polskiej Akademii Nauk. Przez wiele lat kierowała Pracownią Polszczyzny Północnokresowej. Przez dwie kadencje pełniła funkcję wicedyrektorki ds. naukowych w IS PAN (1996–2003). Była prekursorką badań języka i kultury staroobrzędowców w Polsce oraz języka Polaków na Białorusi i Litwie. Do najważniejszych kierunków badawczych należały dialektologia i leksykografia: badanie i opis gwar staroobrzędowców mieszkających w Polsce (m.in. *Słownik gwary starowierców mieszkających w Polsce*), język rosyjski (m.in. *Wielki słownik rosyjsko-polski*) oraz polszczyzna północnokresowa (7 monografii oraz *Słownik mówionej polszczyzny północnokresowej*). Jest autorką lub współautorką około 160 artykułów, 11 monografii i 7 słowników. W latach 1974–2003 była związana z rocznikiem „Acta Baltico-Slavica”, początkowo jako sekretarz, a następnie jako redaktor naczelna.

Słowa kluczowe: Iryda Grek-Pabisowa; nekrolog; język rosyjski; staroobrzędowcy; polszczyzna północnokresowa; „Acta Baltico-Slavica”

Professor Iryda Grek-Pabisowa (1932–2021)

Abstract

This article presents the profile of Iryda Grek-Pabisowa, a renowned linguist, associated with the Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences for sixty years. She was a long-serving head of North Borderland Polish, and the deputy director of the Institute for two terms (1996–2003). She was a pioneer of research on the language and culture of Old Believers in Poland, and the language of Poles in Belarus and Lithuania. The most important research areas on which she focused were dialectology and lexicography: the study and description of the subdialects of Old Believers living in Poland (e.g. *A Dictionary of the Dialect of Old Believers Living in Poland*), the Russian language (e.g. *The Great Russian-Polish Dictionary*) and North Borderland Polish (7 monographs and *A Dictionary of the Spoken Polish of the North-Eastern Borderland*). She is the author or co-author of about 160 articles, 11 monographs and 7 dictionaries. In 1974–2003 she was associated with the journal *Acta Baltico-Slavica*, initially as its secretary and then editor-in-chief.

Keywords: Iryda Grek-Pabisowa; obituary; Russian language; Old Believers; North Borderland Polish language; *Acta Baltico-Slavica*

Dr Małgorzata Ostrówka, Doctor of Humanities in the field of Slavic linguistics, research and technical staff member at the Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences. Her scholarly interests focus on regional and dialectal varieties of language, and the historical Polish of the eastern borderlands of the former Polish-Lithuanian Commonwealth (Belarus, Lithuania and Latvia). In 1995–2000 she conducted pioneering studies of the Polish language in Latvia. Her research on spoken and written Polish in Soviet Belarus (conducted in 2003–2008) resulted in two co-authored monographs (with Iryda Grek-Pabisowa and Beata Biesiadowska-Magdziarz) and original articles.

Bibliography (selected): Nazwy stopni pokrewieństwa w polszczyźnie łotewskiej [The names of degrees of relationship in the Polish dialect of Latvia], *Acta Baltico-Slavica* 30, Warszawa (Warsaw) 2006, 453–469; Napisy nagrobne w Rzeżycy i Krasławiu (Łotwa) jako przykład koegzystencji kultur i języków w Łatgalii [Tomb inscriptions in Rēzekne and Kraslava (Latvia) as an example of coexistence of cultures and languages in Latgale], *Acta Baltico-Slavica* 38, Warszawa (Warsaw) 2014, 40–66; (with Iryda Grek-Pabisowa), Zakres wpływów wschodniosłowiańskich

w polszczyźnie północnokresowej – wpływy białoruskie [East Slavic influences in the North Borderland Polish language – Belarusian influences], *Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego* 66, Łódź (Lodz) 2018, 141–161; (with Ewa Golachowska), Современный польский язык в Латвии [Contemporary Polish language in Latvia], *Linguistica Lettica* 26, Rīga (Riga) 2018, 154–173; Leksyka fitonimiczna w powieściach Floriana Czarnyszewicza jako przykład kontaktów polsko-wschodniosłowiańskich [Phytonimic lexis in Florian Czarnyszewicz's novels as an example of Polish-East Slavic social contacts], in: M. Jankowiak, & M. Vašíček (eds.), *Slovanské dialekty v jazykovém kontaktu: Nářeční lexikum v pomezních oblastech v minulosti a současnosti* [Slavic dialects in contact: Dialectal vocabulary in borderland areas in the past and present], Praha (Prague) 2020, 157–175.

Dr Mirosław Jankowiak holds a PhD in linguistics; he works at the Institute of Slavonic Studies of the Czech Academy of Sciences in Prague; PhD thesis – 2008, Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences. He is the author of several monographs and articles in the field of linguistics (Belarusian dialects, North Borderland Polish, Baltic-Slavic linguistic borderland) and cultural studies.

Bibliography (selected): *Gwary białoruskie na Łotwie w rejonie kraślawnym: Studium socjolingwistyczne* [Belarusian subdialects in Latvia, Krāslava region: A sociolinguistic study], Warszawa (Warsaw) 2009; (with N. Barszczewska), *Dialektologia białoruska* [Belarusian dialectology], Warszawa (Warsaw) 2012; *Współczesne gwary białoruskie na Łotwie. Charakterystyka. Wybór tekstów* [Contemporary Belarusian subdialects in Latvia: A description and selection of texts], Praha (Prague) 2018; B. M. Курцова, H. A. Снігірова, M. Jankowiak, M. Ostrówka (eds.), *Białorusko-polskie stosunki kulturowo-językowe: Historia i współczesność* [Belarusian-Polish cultural and linguistic relations: Past and present], Minsk 2016; I. Grek-Pabisowa, M. Ostrówka, M. Jankowiak, *Słownik mówionej polszczyzny północnokresowej* [A dictionary of the spoken Polish of the North-Eastern Borderland], Warszawa (Warsaw) 2017; M. Jankowiak, M. Vašíček (eds.), *Slovanské dialekty v jazykovém kontaktu: Nářeční lexikum v pomezních oblastech v minulosti a současnosti* [Slavic dialects in contact: Dialectal vocabulary in borderland areas in the past and present], Praha (Prague) 2020.

Correspondence: Małgorzata Ostrówka, Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences, Warsaw, e-mail: małgorzata.ostrowka@ispan.waw.pl; Mirosław Jan-

kowiak, Institute of Slavonic Studies, Czech Academy of Sciences, Prague, e-mail: mirek.jankowiak@gmail.com

Support of the work: MO: This work was supported by core funding for the statutory activity of the Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences; MJ: This work was supported by core funding for the statutory activity of the Czech Academy of Sciences (Institute of Slavonic Studies).

Authors' contribution: Both authors to the same extent are responsible for the concept of the article and participated in drafting the manuscript.

Competing interests: MO: The author is a member of the Editorial Team of this journal. MJ: The author is a reviewer of this journal, but has not reviewed any texts in this volume.

Publication History: Received: 2021-06-24; Accepted: 2021-08-22; Published: 2021-12-21.